

**Francisci Monacelli Eugubini J. U. D. Protonotarii
Apostolici, olim Ecclesiae Venusinae, ac deinde Aesinatis
Vicarii Generalis, &c. Formularium Legale Practicum Fori
Ecclesiastici**

In Quo Formulæ Expeditionum usufrequentium de his, quæ pertinent ad
Officium Judicis nobile, continentur ; Opus Episcopis, Vicariis Generalibus,
Aliisque Iurisdictionem quasi Episcopalem exercentibus: necnon
Confessariis, Parochis, Cancellariis, cæterisque in dicto Foro versantibus,
apprimè utile ...

Monacellus, Franciscus

Venetiis, 1706

Edicti visitationis vernacula lingua Formula II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62406](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62406)

rantiam allegare valeat, hoc nostrum Edictum ad loca solitam promulgari iussimus. Datum &c.

N. Episcopus N.

Loco ✠ Sigilli.

Alterius Edicti vernacula
lingua.

FORMULA II.

SUMMARIUM.

- 1 *Visitatio inter Curas Pastorales præcipua.*
Visitatio secundum aliquorum DD. sententiam est de iure Divino, ibid.
- 2 *Episcopus visitat Ecclesias Curatas etiam exemptas.*
Decreta Episcopi, facta in visitatione Ecclesiarum exemptarum, prævalent Decretis superiorum exemptorum, ibid.
- 3 *Ecclesie erectæ in solo Lateranensi visitantur ab Episcopis.*
Referuntur dubia super hoc proposita, & resoluta, ibid.
- 4 *Privilegium exemptionis Ecclesiarum in sola Lateranensi edificatarum, quas Ecclesias comprehendat.*
- 5 *Episcopus visitat Oratoria publica Regularium, quæ sunt extra Claustra, non tamen ea, quæ pertinent ad Religionem Hierosolymitanam.*
- 6 *Oratoria, quæ sunt in Cortili Palatii Laicorum, quando dicantur publica, & num. 7.*
- 7 *Confraternitates Laicorum erectæ, & institutæ in Ecclesiis Regularium subsunt jurisdictioni, & visitationi Ordinarii, in his, quæ ad obligationem Confratrum habent relationem.*
- 8 *Etiamsi Oratorium esset fundatum in solo Religionis Hierosolymitanæ.*
- 9 *Episcopus visitat Collegia quæcumque quamvis mere laicalia, si habeant annexam Ecclesiam, vel aliquod præm opus exerceatur.*

N. Cancellarius Episcopalis.

- 11 *Episcopus visitat Monasteria Monialium, etiam exempta, quoad concernentia Clausuram, non costante, quod antea non fuerint visitata.*
- 12 *Idem procedit quoad Hospitalia, & Montes Pietatis, & plura inquirat, num. 15. 16. & 17.*
- 13 *Privilegium exemptionis à visitatione Ordinarii non suffragatur contra legem fundationis, nisi expressè derogetur.*
- 14 *Papa præsumitur regulare suum arbitrium juxta leges.*
Papa irrationabiliter agendo timet reprehendi, ibid.
Papa præsumitur se conformare velle cum dispositione juris, ibid.
- 15 *Bona decedentium in Hospitalibus deferuntur hæreditibus.*
- 16 *Montes Pietatis, si propriis redditibus possunt succumbere expensis Ministrorum, nihil debent pro pignoribus exigere.*
- 17 *Episcopus visitat Montes Frumentarios ad recognoscendam labem usurariam.*
- 18 *Episcopus visitat Sæculares Ecclesias Nullius, & Ecclesias Parochiales Regulares, exceptis locis à Concil. Trid. præservatis, & nu. 19.*
- 19 *Episcopus in visitatione debet Sacramentum confirmationis ministrare, sed non potest pro eo procuracionem recipere, non obstante consuetudine, & respondetur objectionibus, & nu. 21. 22. & 23.*
- 20 *Episcopus visitando non potest recipere aliud, quam victualia moderata.*
- 21 *Episcopus visitando non potest prætere dere utensilia, vecturas equorum, aut alias expensas.*
- 22 *Episcopus potest incipere visitationem ab Ecclesia sibi bene visa.*
- 23 *Epi-*

- 27 *Episcopus visitat Capitulum, non obstante quacumque exemptione, seu praescriptione.*
- 28 *Episcopus in visitatione potest exquirere testimoniales ordinum, & Bullas collationum Beneficiorum.*
- 29 *Episcopus in visitatione debet inquirere, an Canonici, & Dignitates Cathedralis emisissent omnes professionem fidei.*
- 30 *Canonici Cathedralis, qui professionem fidei non emisissent, tenentur ad restitutionem fructuum perceptorum. Episcopus non potest relaxare fructus perceptos ab iis, qui non emisissent professionem fidei, ibid. Capitulum non potest habere pro praesente Canonicum, qui defecit in emissionem professionis fidei, ibid.*
- 31 *Capitulum sine consensu Episcopi statuta non condit.*
- 32 *Capitulum debet habere Tabellam horariam.*
- 33 *Ob aeris intemperiem potest tolerari, quod Hora Canonica non incipiantur ab ortu solis, sed protrahantur.*
- 34 *Capitulum debet retinere librum resolutionum Capitularium.*
- 35 *Capitulum potest variare suas resolutiones.*
- 36 *Capitulum debet convocari certa die, & hora. Episcopus formam praescribit convocationis Capituli, ibid. Canonicorum Vota debent dari collegialiter, non uti à singulis extra Capitulum, ibid.*
- 37 *Episcopus in visitatione recognoscere debet Reliquias.*
- 38 *Reliquiarum custodia debet esse penes Ecclesiasticos.*
- 39 *Laici sunt capaces retinendi clavam Reliquiarum pro custodia, si retinentur ex consuetudine, vel consensu Rectoris.*
- 40 *Laici quando possint praetendere concessionem clavis Reliquiarum, & 41. ad 50.*
49. *Reliquia, quae proveniunt ex donatione Laicorum, & quarum claves, vel altera ab ipsis retinentur, & expensae pro ornatu subministrantur, visitari possunt ab Episcopo quamvis retineantur in Ecclesiis Regularium.*
- 50 *Ecclesiae, & Beneficiati tenentur conscribere inventaria.*
- 51 *Episcopus in visitatione tenetur Verbum Dei praedicare.*
- 52 *Episcopus in visitatione recognoscit erectiones Confraternitatum. Confraternitates, quae non sunt legitime erectae, nec habent statuta, nec exercitia pietatis colunt, sunt extinguenda, ibid. & num. 53.*
- 54 *Episcopus potest bona Confraternitatis extinctae alteri loco pio applicare.*
- 55 *Episcopus in visitatione debet recognoscere Indulgentias, & libros rationum, & num. 56.*
- 57 *In visitatione Episcopus procedit paternaliter. Non potest Edicto praecipere, ut revelentur secreta delicta, ibid.*
- 58 *Non inquit in specie super delictis Parochorum, sed de statu Ecclesiae in genere. Finis visitationis est non punitio, sed correctio ibid.*
- 59 *Decreta visitationis sunt per Cancellarium in libro referenda.*

N. per la gratia di Dio, e della Santa Sede Apostolica
Vescovo N.

Siamo per visitare à Dio piacendo le Chiese Curate, e non Curate, gli Oratorii, le Confraternite, i Collegii, i Monasterii, gli Ospedali, i Monti, i luoghi pii, ed ogn'altra cosa, che à Noi tocchi di questa Città, e Diocesi, à fine di provvedere tutto ciò, che al buon stato delle medesime Chiese, luoghi pii, della Cura dell'Anime, e vita de' Chierici bisogna. Esortiamo adunque con ogni affetto tutti i Fedeli

Fedeli della medesima nostra Diocesi, à fare oratione al Signore, accioche si degni darci ajuto opportuno, accioche questa nostra attione riesca con frutto conforme al maggior servizio di S. D. M. Et a tal'effetto ordiniamo, che in ogni Parochia si faccia oratione pubblica avanti il Santissimo Sacramento, che si dovrà tenere da' Parochi nelle loro Chiese esposto il giorno avanti del nostro arrivo, che farà da Noi loro intimato.

Inviatio tutti quelli, che non hanno ricevuto il Santo Sacramento della Confermatione, ò sia Cresima, à prepararsi per riceverlo, conforme agli avvertimenti, & instruzione da Noi data.

E volendo dar principio dalla nostra Cattedrale, comandiamo sotto le pene a nostro arbitrio al Capitolo, Dignità, Canonici, Beneficiati, Cappellani, e Chierici della medesima, che tutti si trovino presenti la mattina delli... che farà la terza Domenica del detto mese, con abiti talari, & Ecclesiastici, convenienti al loro grado, e Dignità, poiche terminata, che farà la Processione, e data la benedizione al Popolo col SS. Sacramento, si aprirà, e si darà da Noi principio alla Sagra Visita.

Habbiano pronte le testimoniali degli ordini ricevuti, le Bolle delle loro Prebende, e Beneficii, la nota del frutto, e degli oblihi a quelli ingionti: Le Dignità, & i Canonici mostreranno d'haver fatta la professione della Fede, gli Statuti, e Constitutioni Capitolari, la Tabella horaria del cominciamento, duratione, e fine degli Uffici Divini, il Libro delle risoluzioni Capitolari, i Libri del Coro, e de' Puntatori, e dell'adempimento delle Messe, la Tabella degli oblihi delle Messe, ed Anniversarij, il Catalogo delle Reliquie, e di tutti i prebendati, stipendiati, e ferventi della Chiesa, Perezione delle Prebende Teologale, e Penitenziale, l'Inventario delle suppelletili sagre, e di tutti i Beni spettanti alla Chiesa, Capitolo, Sagrestia; e Fabrica. I Chierici poi oltre le testimoniali degli ordini, esibiranno l'attestatione del Maestro delle Cerimonie d'haver con habito talare, e tonsura decente esercitate ne' giorni Festivi le loro Funzioni.

Comandiamo a tutt' i Chierici Beneficiati, e non Beneficiati dell'altre Chiese della Città, e Diocesi, che si trovino pronti, quando le visiteremo, colle testimoniali degli ordini, e titoli de' Beneficii, che godono, colla nota del frutto, e degli oblihi: Esibiranno l'Inventario delle suppelletili sagre, il Catalogo delle Reliquie, che sono nelle dette Chiese, e de' Libri, che tengono tanto per uso proprio, quanto delle medesime Chiese: Come anco le attestazioni de' Parochi, e Rettori, d'aver frequentati i Sacramenti della confessione, e communione, & il servizio della Chiesa, alla quale sono ascritti, con habito, e tonsura decente.

Comandiamo alli Parochi, e Curati, che tengano avvisato il Popolo della nostra visita, con esortarlo a trovarsi presente nel giorno del nostro arrivo, in cui amministreremo la parola di Dio: Che tengano pronta la nota da presentarci delle Chiese, Oratorii, Confraternite, e luoghi pii, anche campestri, che sono nelle loro Parochie, e così di tutt' i Chierici, delle Feste, Processioni, e Solennità pubbliche, e particolari, che vi si celebrano fra l'anno: Degli abusi, e corrottele, de' Peccatori pubblici, come Usurarij, Concubinarij, Bestemmiatori, Malefici, e di quelli, che non si sono comunicati la Pasqua; e ci avvisino se ci sia alcuno interdetto scomunicato, ò che viva separato dalla Moglie senza autorità della Chiesa.

Che ciascheduno di essi avvisi in tempo, & apparecchi se ci sono Calici, Corporali, Tabernacoli, Vasi, Campane, Imagini, ò altri paramenti

Eccle-

Ecclesiastici da benedire , e consecrare , ancorche fossero ufati .

Et agli Officiali , Deputati , e Cappellani de' luoghi pii , e di Confraternite , che siano pronti ad esibirci le *fondazioni* , aggregazioni , regole , statuti , *Indulgenze* , Catalogo degli oblihi , siano di Messe , ò d' Ospitalità , d' elemosine , ò di altre opere pie , i *Libri dell' entrate* , & i conti del loro maneggio , & amministrazione .

A tutti universalmente comandiamo sotto pena à nostro arbitrio , che sapendo alcuno per parole , ò fatti sospetto d' eresia , ò d' essere fautore d' Eretici , ò che ritenga libri , ò scritti proibiti senza la dovuta licenza , non manchi di venirlo à denunciare à Noi , ovvero a' nostri Convisitatori .

Siccome comandiamo à tutti , che sapendo Peccatori invecchiati , Malefici , abusi , e corrotte pubbliche , ò che alcuni oblihi di Messe , elemosine , ò altre opere pie si tengano occulte , e non eseguite , vengano à notificarlo à Noi , ò a' Nostri Convisitatori , come sopra .

E finalmente esortiamo , e preghiamo tutti , quanto più efficacemente possiamo nel Signore , che sapendo la rovina , ò il pericolo evidente di qualche Anima , ò altri mali in disvantaggio del servizio di Dio , ancorche segreti , alli quali Noi possiamo provvedere in forma *estragiudiziale* , e *paternale* , vogliano per officio di Christiana carità farcelo sapere . Dato , &c.

N. Vescovo N.

Luogo ✠ del Sigillo .

N. Cancelliere Episcopale .

ADNOTATIONES.

1. **SIAMO PER VISITARE** . Jus visitandi licet sit delegabile , ut infra dicemus , Vicario Generali , vel aliis idoneis viris : Nihilominus sine justa causa , & impedimento , non debet delegari , quia res est gravis , & inter Curas Pastorales præcipua , *Concil. Trid. sess. 24. cap. 3. de Reform.* maximèque conducit ad bonum Gregis , quod Pastor per se ipsum illum consideret , ut bene admonet Fusch. *de visitat. lib. 1. cap. 3. n. 10.* Barbof. *de Offic. Episc. par. 1. tit. 2. glos. 10. n. 24.* Et etiam quia non pauci DD. tenent , quod visitatio Episcopi sit de jure Divino , hoc probantes auctoritate scripture *Prov. cap. 27. ubi dicitur -- Agnosce vultum Pecoris tui , tuosque Greges considera* , quos refert & sequitur Fagnan. *in cap. Ex parte n. 39. de Cleric. non resid.*

2. **LE CHIESE CURATE** . Etiam exemptas , vel Regularibus subjectas , nam has potest Episcopus visitare , & Decreta facere in iis , quæ concernunt rectam administrationem , & custodiam Sacramentorum ; & quatenus Decreta discrepent ab illis , quæ fecerunt Superiores exempti , seu

Regulares , debent ordinationes Episcopi prævalere , & observari , ut dixit Rot. *coram Seraphin. decis. 1067. n. 3.* Fagnan. *in c. Cum dilectus n. 43. de Relig. Dom. & declaravit Sac. Congr. Concil. in Mediolan. 12. Novembr. 1689. & Congr. Particularis Deputata ab Alex. VIII. in Causa Hispanen. 30. Januarii 1694. in responsione ad 6. & relata in Cong. Generali 18. Augusti 1696.* Et de Ecclesia Parochiali subjecta Capitulo Lateranen. *Sac. Congr. Episc. in Aquilana Terræ Arischie 23. Junii 1690.* Immo & quæ concernunt ornatum Ecclesiæ , *Sac. Congreg. Concilii in Casenaten. 23. Septembris 1690.*

3. **ENON CURATE** . Ecclesiæ etiam non Curatæ , quæ reperiuntur erectæ in solo Lateranensi , possunt ab Episcopo visitari , sive per se ipsum , sive per alium Delegatum , ad formam *Sac. Concil. Trident. sess. 6. cap. 4. & cap. 3. sess. 24. de Reform.* Undè cum ægrè ferret Vicarius Lateranen. Deputatus à Capitulo pro Ecclesiis sitis in Diocesi Mileteni , qui quasi Episcopalem jurisdictionem super illis sibi competere autumabat , immò & usurpabat , Episcopus Mileti habuit recursum ad Sacram Congregationem Con-

Concilii pro declaratione infracriptorum Dubiorum.

I. An Episcopus Miletenfis tamquam Delegatus Apostolicus possit subdelegare suum Vicarium Generalem, vel aliam Dignitatem Ecclesiasticam, sibi bene visam in visitatione Diocesis, & precipue Ecclesiarum, que pretenduntur sitæ in solo Lateranensi.

II. An Vicarius destinatus in dicta Diocesi Mileten. à Reverendissimo Capitulo Basilicæ Lateranen. possit revidere visitationes factas ab Episcopo, sive ejus Delegato Visitatore in dictis Ecclesiis.

III. An prædictus Vicarius Lateranen. in dicta Diocesi Mileten. possit revidere computa, & visitare Libros administrationis reddituum Societatum Laicarum ecclesiarum in iisdem Ecclesiis, & an pro dicta computorum revisione, possit recipere à dictis Societatibus aliquod emolumentum, seu mercedem.

IV. An Vicarius destinatus in dicta Diocesi Mileten. à dicto Reverendissimo Capitulo possit indicare concursus in occasione vacantie Ecclesiarum Parochialium, que pretenduntur sitæ in solo Lateranen.

V. An Episcopus Mileten. in præfatis Ecclesiis intra fines suæ Diocesis possit exercere suam jurisdictionem ordinariam quoad provisionem Parochialium aliorumque concernentium Curam Animarum, & administrationem Sacramentorum.

VI. An in alienationibus rerum earumdem Ecclesiarum solemnitates requisitæ etiam in vim Can. terrulas 12. quæst. 2. adhiberi debeant per Episcopum, vel per dictum Vicarium destinatum à Capitulo dictæ Sacrosanctæ Basilicæ Lateranen.

VII. An in casu, quo prædictus Vicarius destinatus à Capitulo se ingereret in jurisdictionalibus, & causis spectantibus ad Episcopum Mileten. possit ab eodem coerceri, & puniri Canonice censuris, & penis.

Quibus propositis, auditis partibus in plena Congregatione 23. Aprilis 1701. responsum dedit: Ad primum posse visitare per se, vel per alium etiam Ecclesias sitas in solo Lateranensi ad formam Sac. Concilii. Ad secundum; Negativè. Ad tertium; Negativè ad utrumque. Ad quartum; Negativè. Ad quin-

tum; Dilata. Ad sextum spectare ad Episcopum privativè. Ad septimum; Affirmativè.

4. Et hic nota, quod exemptio Ecclesiarum, quæ sunt in solo Lateranen. juxta Privilegium Bonifacii IX. de quo fit mentio in dec. 115. & dec. 313. par. 9. rec. non extenditur ad illas Ecclesias, quæ illi subjiuntur per viam aggregationis, donationis, & ædificantium largitatis cum obligatione solvendi canonem, sed restringitur ad eas tantum, quæ verè fundatæ, & constructæ reperiuntur in solo directi ad eandem Basilicam, ad Text. in cap. 2. de relig. Dom. Felin. in cap. cum venerabilis num. 33. de except. Rot. coram Duran. dec. 14. n. 8. & dec. 92. n. 9. & dec. 383. par. 18. recent. eadem Sac. Congr. Concil. in Rhegien. exemptionis 15. Novembr. 1698.

5. GLIORATORII. Oratoria publica, quæ habent requisita Ecclesiæ visitantur ab Episcopo, etiam si sint de pertinentiis Regularium, dummodo separata sint à Claustris, & campestria, Nicol. in flosc. verb. visit. ampl. 4. vers. posse vero, Fagnan. in cap. cum dilectus num. 43. & 46. de relig. Domib. & bis nuper declaravit Sac. Congr. Concil. in Casenaten. 23. Septembr. 1690. & in Corionen. 20. Aprilis 1697. Non tamen Religionis Hierosolymitanæ, eadem Sac. Congr. in Mantuana 17. Junii 1690.

6. Autem dicatur ad hunc effectum Oratorium publicum, si reperiatur constructum intra Cortile Palatii, Ricc. decis. Cur. Archiep. Neap. 78. par. 5. hæc habet -- Cum fuisset dubitatum si prohibitio Concilii procederet pariter in Oratorio existente in Cortili, fuit dictum, quod non, ex quo non potest dici Oratorium adesse intra domesticos parietes, maxime cum habeat aditum publicum, appellatione enim Domus non venit Cortile.

7. Et cum eadem inspectio incidisset in una Ostunen. in qua Episcopus supposuerat interdicto Oratorium publicum, sive parvam Ecclesiam, sitam intra Cortile Palatii cujusdam Magnatis, existimans, quod esset comprehensum sub prohibitione Concilii, Sac. Congr. Episcop. ad quam Baro recursus habuerat, pro-

proponente Eminentissimo D. Cardinali Ferrario 20. Martii 1698. rescripsit, *Prævia remotione valvarum impediendum ingressum in cortile, vel aperto ostio Oratorii in viam publicam, & clauso omni aditu ab Ecclesia ad Palatium, & interdicto incongruo usu cubilis superioris, Episcopus procedat ad executionem Brevis, remoto interdicto.*

8. LE CONFRATERNITE.

Confraternitates laicorum cum usu sacrorum, non solum in propriis Oratoriis, sed in Regularium Ecclesiis, in quibus reperiuntur erectæ, visitantur ab Episcopo in his, quæ respiciunt administrationem, & adimplementum onerum, vel relationem habent ad Confratres, ut declaravit *Sacr. Congr. Concilii in una Nucarina Paganorum 23. Junii 1629. cum qua per transitum in Urbanien. 23. Septemb. 1690. & tenuit similiter Sac. Congr. Episcop. in Fanen. 10. Aprilis 1693. referente Eminentissimo Card. Caypino.* Tenor autem Decreti emanati in Nucarina talis est: *Nucarina Paganorum 23. Junii 1629. Sac. Congregatio Ec. inhaerendo declarationibus aliis factis, censuit Confraternitates laicorum in Ecclesiis Regularium exemptorum institutas, subesse jurisdictioni, & visitationi Episcopi, illasque ab eo visitari posse, nec non illarum Cappellas in eisdem Ecclesiis Regularium existentes, in his tamen, quæ Confraternitatum administrationem respiciunt; & si Confraternitatibus incumbit onus manutenendi Altare, & illius cultum, Episcopum posse visitare circa ea, quæ respiciunt ipsam manutentionem, cultum, & ornamenta Altaris, seu Cappellæ, onera Missarum, atque Divinorum Officiorum ibidem celebrandorum, & circa ea omnia, quæ ad obligationem eorumdem Confratrum relationem habent.*

9. Quod ampliatur etiam in casu, quod Confraternitas esset erecta in Ecclesia, seu Oratorio fundato, & extructo in solo, & territorio Religionis Hierosolymitanæ, prout partibus contradicentibus decisum fuit à *Sac. Congregat. Concil. in Novarien. Oratorii 17. Nov. 1696.* in qua declaratur, & firmatur, quod Ordinarius potest visitare Oratorium, & Confraternitatem, & cogere Officiales ad reddendam rationem, absque interventu

alicujus personæ à Religione Hierosolymitana deputandæ, & prohibere Confessariis, ne confessiones Confratrum, & aliorum audiant in Oratorio absque Episcopi facultate.

10. I COLLEGII. Visitat Episcopus Collegia quæcumque quamvis merè laicalia, & à laicis fundata, & administrata, si habeant annexam Ecclesiam, vel aliquod pium opus exerçant, vel instituta sint pro manutentione studentium pauperum, *juxta Concilii Trid. dispositionem in cap. 8. sess. 22. de Reform. Garz. de benef. par. 5. cap. 1. num. 612. & articulo plenè discussio censuit Sac. Congr. Concil. in Imoleu. 29. Novembr. 1692. & 20. Julii 1693.*

11. I MONASTERII. Monasterium Monasteria quantumvis exempta, vel Regularibus, vel Sedi Apostolicæ subjecta, Episcopus Diocesanus visitat absque interventu Superiorum Regularium, Monialesque alloquitur, & examinat quoad concernentia Clausuram, & eam violantibus pœnas imponit, *Panimol. decis. 84. adnot. 3. n. 42. & 43. Chrispin. de Visitat. part. 2. §. 42. num. 70.* ubi Decreta refert, quæ iterum probavit *Sac. Congr. Concilii in Hieracen. 26. Januarii 1692.* non obstante, quod nunquam fuerint visitatæ, *Sac. Congr. Episc. in Saxaren. 24. Novemb. 1617.*

12. GLI OSPIDALI, I MONTI. Hospitalia, Montes Pietatis, & alia loca hujusmodi (quatenus ex lege foundationis non excludantur, aut sub immediata Regum protectione non existant) visitat Episcopus, etiam si illorum cura, gubernium, & visitatio ad laicos pertineat, ut latè probat *Fagnan. in cap. ad hæc à num. 6. usque ad 59. de Relig. Dom.* Et non obstante consuetudine, quod in præteritum non fuerint visitata, prout partibus acriter informantibus declaravit *Sacr. Congr. Concil. in Imolen. 7. Junii 1698.*

13. Neque refragante privilegio exemptionis ex post obtento: quia si in fundatione receperunt legem Visitationis Ordinarii, per exemptionem in forma communi obtentam non tollitur conventio præcedens, quando in privilegio mentio expressa non habeatur, *c. ex multiplici.*

plici de Decim. Pirhing. in jus can. lib. 3. tit. 30. n. 121. & in individuo tenuit Sac. Congr. Episc. in Casenaten. 17. Augusti, & 5. Octobris 1691.

14. Et ratio hujus ampliacionis est, quia Papa præsumitur suum arbitrium regulare juxta leges, ut tradit Cardin. de Luc. de empbit. disc. 21. n. 6. & quamvis habeat supremam potestatem, timet tamen (irrationabiliter agendo) reprehendi, cap. ut nostrum ut Eccles. benefic. sin. dimin. confer. cap. non debet de consanguin. cap. nisi de auctor. & usu palli. Et propterea in rescriptis censetur se conformare velle (nisi aliud exprimat) cum dispositione juris communis, c. novit. de judic. Rot. coram Seraphin. decis. 773. n. 17. & decis. 965. n. 15. Corrad. prax. dispens. lib. 5. cap. 4. n. 31.

15. Inquirit quoque Episcopus in Visitatione Hospitalium, in quibus curantur infirmi, vel hospitantur peregrini, an bona decedentium restituantur hæredibus, vel potius Hospitali applicentur. Nam de jure tam primi, quam secundi, liberam habent de rebus suis testandi facultatem. Si verò intestati deceaserint, nihil ad Hospitalia pervenit, non obstante contraria consuetudine, sive statuto; sed bona ipsorum per manus ejusdem Episcopi loci hæredibus tradi, vel si hæredes non adsunt, in pios usus erogari debere, expressè fancivit Imperator in Auth. omnes peregrini, Cod. commun. de successione.

16. Et in visitatione Montium Pietatis, an adsint statuta licita, & juri communi, ac dispositioni constitutionum Apostolicarum non repugnantia; an inventarium mobilium, immobilium, & jurium: hæc enim si deficerent, providendum omnino esset, cum consilio deputatorum Capituli, & Universitatis, ut Sac. Congr. Episc. respondit Episcopo Juvenacen. 25. Januarii 1697. Et præcipuè animadvertit, an Mons possit propriis introitibus, expensis necessariis succumbere necne? quia si posset, nihil pro pignoribus pauperibus restituendis deberet recipere, juxta dispositionem Constitutionis Leonis X. in Concilio Lateranensi emanatæ, quæ est in Bullario nov. tom. 1. Constit. 11. §. 4. & quam exornat Leotard. de usur. Monacelli Form. Pars I.

quæst. 22. n. 33. 34. & 35. Si verò non in totum, sed in parte Mons par esset impensis; tunc eleemosyna trium forsân in fundatione pro iisdem expensis taxata, ad duo, vel unum pro centenario reduci deberet, ut mandant Decreta Sac. Congr. quæ referuntur à Nicol. lucubr. civil. lib. 3. tit. 15. n. 13. vers. Si Mons, & à Chrisp. de Visitat. part. 2. §. 38. n. 15. Ut administrari, & omnes alii intelligant, quod ubi nihil præter id, quod acceptum est, debitorum restituere non tenentur, hoc genus Montis verè pauperum, & egenorum est asylum, & Christianæ pietatis egregium institutum, prout eruditè pieque observat Leotard. loc. cit.

Inquirit ulterius, an Rectores, & Cappellani Hospitalium, & locorum piorum hujusmodi in eorundem Ecclesiis exercent functiones Parochiales, vel extra illas Cadavera fidelium in dictis Hospitalibus defunctorum ad alias Ecclesias, in quibus defuncti sibi elegerunt sepulturam, vel propriam habent sepulcrum, auctoritatè deferant, & associantur, ut possit hæc, quæ ad Parochum privatè pertinent, prohibere, Sac. Congr. Concilii in Bononien. 13. Februar. 1694.

17. Potest quoque visitare Montes Frumentarios, quorum gubernium, cura, & administratio ad laicos pertinet, ad effectum solummodo recognoscendi labem usurariam, ut respondit Sac. Congreg. Concil. in una Montis Falisci juris visitandi 25. Junii 1695.

18. DI QUESTA CITTA', E DIOCESI. Præter Ecclesias, & loca Diocesis, potest Episcopus vicinior visitare jure Delegato plenaria jurisdictione sæculares Ecclesias, quæ reperiuntur in loco Nullius, postquam proprias visitaverit, Nicol. in fosc. verb. visitatio ampl. 13. vers. item è converso, ex facultate tributa à Concilio Tridentin. sess. 24. cap. 9. & Parochiales Ecclesias Regulares, exceptis tamen locis expressis in cap. 11. sess. 25. de regular. nempe Monasterio Cluniacensi, locis in quibus Capita Ordinum Sedem principalem habent, & iis in quibus Prælati inferiores jurisdictionem in Parocho, & Parochianos exercent:

I de-

de quo plenè agit Fagn. in c. nullus num. 10. usque ad fin. de Paroch. & alien. Parochian.

19. Si autem inter loca Diœcesis visitanda esset contentio quis eorum videatur esse major, & quisnam debeat ab Episcopo primo loco visitari, forte ex busulo loca extrahantur, prout respondit Sac. Congreg. Episc. in Teramnen. 9. Augusti 1593.

20. A PREPARARI PER RICEVERLO. Ut subditi minùs graventur, conveniens est, quod Episcopus Sacramentum Confirmationis administret tempore Visitationis in loco Diœcesis commodiori: non tamen debet, nec potest pro tali administratione procuracionem exigere, ut censuit Sac. Cong. Episc. in Amalphytana 12. Junii 1693. in qua cum Civitas Majoris conquesta esset per viam recursus, Archiepiscopum ex causa denegatæ procuracionis d. Sacramenti excommunicatos publicè declarasse Syndicos Universitatis, partibus informantibus ad relationem clar. me. Card. Petrucci prodiit resolutio -- Archiepiscopum non potuisse exigere, & censuras non suslineri: obtentaque adversus hanc resolutionem nova audientia, iterum causa proposita 27. Novembris ejusdem anni fuit rescriptum -- in decis. quoad Censuras, & uniantur Decreta. Verùm agnoscens Archiepiscopus malum jus fovere, Causa filuit.

21. Malum jus inquam fovet Episcopus, qui talem exactiõnem præterdit, quia communis sententia est Canonistarum, quod quando accedit ad Oppida Diœcesis, sive gratia, & occasione Visitationis, sive ut conferat hoc Sacramentum, non potest à Parochis, neque Parochianis procuracionem pro Sacramento hoc conferendo exigere, sed propriis sumptibus se ipsum alere, Barbof. supra Conc. sess. 24. cap. 3. num. 20. de reform. & de offic. Episc. alleg. 30. n. 10. & alleg. 73. n. 53. & in sum. decis. Apostol. collect. 144. num. 2. & collect. 206. n. 3. Pac. Jord. lucubr. tom. 1. lib. 3. tit. 1. de Sacram. confir. ampl. 5. n. 15. Nicol. in fosc. verb. visitatio n. 10. limit. 12. Ricc. in prax. form. Eccles. part. 4. resol. 156. per tot. Raynald. observ. Crim. ad cap. 32. supplem. 3. num. 23. quam est am-

plexa Sac. Congreg. Concilii contra eundem Archiepiscopum Amalphytanum. 18. Julii 1699. in responsione ad secundum.

22. Neque illos excusat consuetudo, quæ corruptela est: nam aliud est, quod Laici confirmandi, sive Universitates laicorum possint, si spontè velint, Episcopo pauperi pro victualibus aliquam subventionem subministrare, & ipse recipere absque labe simoniæ; aliud est, quod laicis recusantibus, & nolentibus solvere, possit Episcopus eos cogere juris remediis, quod certè de jure omninò vetitum est, ut comprobant Decreta congesta per Pignatell. consult. 47. lib. 1. ac demum Taxa Innocentiana illis verbis -- non potrà esigere emolumento alcuno così in denaro, come in qualunque altra cosa, che riguardi l'amministrazione de Sacramento.

23. Undè non obstat Decretum, quod solet perperam ab Episcopis allegari, in Minerbien. Sacra Congreg. Concilii 1655. in quo dicitur, quod supposita consuetudine, possit exigi procuratio pro victualibus, occasione administrationis Confirmationis: quia responsio hujusmodi, (quam autenticam habeo) emanavit ad solam interrogationem, & suppositionem Episcopi per modum quæstiti, ibi -- Querit Episcopus &c. nemine audito, & articulo non examinato, prout evenit in dicta Amalphytana 18. Julii 1699. in qua causa bis proposita partibus informantibus voce, & scripto responsum fuit non licere.

24. Pro procuracione autem Visitationis, victualia tantum ad formam Concilii à visitatis recipere potest, non obstante contrario asserto solito, & consuetudine exigendi etiam pecunias: quæ victualia debent esse moderata secundum possibilitatem Ecclesiæ visitatæ, non autem indebitè gravandus est Clerus, Barbof. in cap. Romani §. Procuraciones num. 20. de cens. in 6.

25. Nec potest Episcopus Visitator taxare in pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret, ut docet idem Barbof. in cap. felicitis num. 3. de cens. in 6. neque alia utensilia, vecturas equorum, & expensas præterdere: quia nomine victualium veniunt tantum ea, quæ consistunt

stant in victu, Barbof. in d. cap. Romani, §. Procuraciones n. 19. Ventrigl. prax. p. 2. annot. 24. §. 2. n. 2. Sac. Congreg. Concil. in d. Amalphytana in responsione ad tertium, & Larinen. 12. Aprilis 1698.

26. **DAR PRINCIPIO DALLA NOSTRA CATHEDRALE.** Primo loco videtur visitanda Ecclesia Cathedralis, juxta monitum cap. Romana de cens. sed hoc debet intelligi ex quadam congruentia, non autem ex obligatione, quia Episcopus potest Visitationem incipere ab Ecclesia, quæ sibi magis placuerit, prout ex Decreto Sac. Congr. Rituum, probat Barbof. in Sum. decis. Apost. collect. 300. num. 2.

27. Capitulum verò Cathedralis nulla prorsus exemptione, aut præscriptione etiam immemorabili, potest se defendere, aut eximere, quo minus ab Episcopo visitetur, ut plenissimè articulo discusso, rejecta allegata præscriptione, decisum fuit à Sac. Congr. Concilii in famosa Hispanen. Jurisdictionis 4. Junii 1689. & 4. Maii 1690.

28. **LE TESTIMONIALI DE GLI ORDINI.** Potest Episcopus in sua prima Visitatione testimoniales Ordinum, & Bullas Beneficiorum collatorum exquirere non obstante regula de triennali possessione, ut respondit Sac. Congr. Episc. Archiepiscopo Aven. 28. Augusti 1593.

29. **LA PROFESSIONE DELLA FEDE.** Dignitates, & Canonici Cathedralis docere debent se in adeptione suarum Præbendarum emisisse professionem fidei ad formam præscriptam à Conc. Trid. sess. 24. cap. 14. Cum enim agatur de re gravi, & illam ultrò emittere teneantur sub pena peccati mortalis juxta magis communem, de qua apud Garz. de benef. part. 3. cap. 3. num. 65. Barbof. de canonic. c. 17. num. 11. & 20. Corrad. prax. benef. lib. 2. cap. 16. n. 36. Ideò Episcopus in sua prima visitatione debet ex officio de hoc inquirere, & recognoscere, Garz. d. c. 3. n. 49. ad hoc ut si fortè aliquis illam non emisit, ad restitutionem fructuum ex Præbenda perceptorum eum monere valeat, & si fortè monitionem contemneret, etiam juris remediis coercere, juxta cap. novit. de Judic.

30. Quicquid enim sit de illorum sententia, qui tenent Decretum Concilii penale esse, ac proinde etiam si penam irroget, ipso jure non obliget in conscientia ante sententiam condemnatoriam: hodiè ista propositio ex paritate rationis videtur damnata ab Alexandro VII. de anno 1665. propos. 20. & verior sententia est, quod Episcopus non possit hos fructus ita malè perceptos relaxare, neque Capitulum potest illum, qui in hoc defecit, pro præsentem habere, ut contrariis respondendo benè probat Ros. de execut. litter. Apostol. part. 1. cap. 13. num. 52. & tribus sequentibus.

31. **GLI STATUTI, E COSTITUZIONI.** Statuta Capituli debent in Visitatione recognosci, ut certior fiat, an sint juridica, valida, & laudabilia, an antiqua, an recentia, an consona antiquis, an dissona, aut mutata, & an demum à Sede Apostolica, vel Ordinariis decessoribus approbata, & confirmata, necnè. Regulariter enim Capitulum sine Episcopi consensu statuta, quæ respiciunt statum Ecclesiæ, non condit, Barbof. de Canon. c. 42. n. 75. in fin. Tondut. qu. benef. tom. 1. c. 68. n. 5. Rota cor. Seraph. decis. 560. n. 4. & dec. 1447. n. 2. Quidquid sit quando Capitulum statueret tantummodo super his, quæ ad ipsum pertinent, juxta aliam decis. Seraph. decis. 707. n. 4. puta penas adjiciendo conventionales inter viventes, & præsentem, Fagnan. in cap. cum omnes n. 43. de Constit.

32. **LA TABELLA ORARIA.** Divina Officia, horæque Canonice in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis debent recitari statis horis: & propterea cura erit Episcopi Visitatoris recognoscere Tabellam horariam, & quatenus non adesset, aut inordinatam inveniat, illam præfinire, seu reformare non negligat ad formam Tabellæ, quam approbavit Sac. Congr. Episc. in Aretina, apud Nicol. in flosc. verb. horæ Canonice num. 1. & per extensum refert Chrisp. de Visit. part. 2. §. 20. n. 11. aut alterius aptæ juxta laudabiles consuetudines, & situationem loci, & Ecclesiæ.

33. Nam ob aeris intemperiem ver. gr. tolerari potest, quod Matutinum non ab

ortu Solis, ut in dicta Tabella præscribitur, sed per horam integram post Solis ortum incipiat, prout pro tolerantia respondit *Sacr. Congreg. Concil. in Trojana* 14. Februar. & 14. Novembr. 1699. favore Capituli Collegiatae Civitatis Foggiae: & ratio evincens est, quia præclusa dispositione Concilii, de jure communi aeris intemperies excusat à residentia, *Glof. in cap. ad supplicationem verb. morari de renunciat. Fagnan. in c. Clericos num. 35. de cler. non resid. & in c. licet n. 46 & 47. de præbend.* Undè multò magis poterit justam excusationem præbere (residentia non ablata) ut hora, & tempus Officii protrahatur, prout eadem *Sac. Congreg. Concilii* propter hanc causam malæ qualitatis aeris de mane indulget Canonis Collegiatae Sanctæ Mariæ in Cosmedin Urbis 11. Decembr. 1694. 26. Martii 1695. & 11. Febr. 1696.

34. **IL LIBRO DELLE RISOLUZIONI CAPITOLARI.** Quia in Capitulis tam Cathedralis, quàm Collegiatarum plura tractantur, & resolvuntur, quæ si non de necessitate, saltem ne probationes pereant, scripturam exigunt congruenter: idè debet retineri liberum benè compactum, cartulatum, & legale, in quo à Secretario Capituli, fideliter, & diligenter sine addito describantur admissim propositiones, & resolutiones Capitulares: quæ an per vota secreta, vel potiùs aperta fieri debeant, jam dixi supra in tit. 1. adnot. ad formul. de electione Vicarii Capitularis.

35. Notandum est autem, quod resolutiones semel in Capitulo captæ, licèt validæ sint, possunt nihilominus mutari, corrigi, & variari, dummodo eadem interveniat solemnitas in corrigendo, quæ intervenit in statuendo, ut respondit *Sac. Cong. Episcop. in Ceneten. ad quintum* 13. Martii 1615.

36. Secundò quia sæpè in convocatione Capituli fiunt fraudes, & ex illius vel propera, festina, vel clandestina coadunatione suboriuntur lites, & dubia super validitate: idè Episcopus inquirat de modo convocandi, ut possit sua providentia defectibus, & malitiis occurrere: & præsertim ordinationem faciat, quod fiat cer-

ta die, & hora in loco Capitulari: ipsi enim incumbit formam præscribere, quantum inordinatè convocari reperiat, prout pluries declaravit *Sac. Congreg. Concilii* apud Chrispin. de *visit. part. 2. §. 30. n. 1. & seqq.* Et quod vota Capitularium collegialiter dari debeant, itaut non sufficiat consensus illorum extra Capitulum datus uti à singulis, *Rot. coram Cavaler. decis. 193. n. 5. & cor. Burat. dec. 225. n. 3. & 4. Ricc. prax. for. Eccles. part. 2. resol. 281. num. 2.*

37. **IL CATALOGO DELLE RELIQUIE.** Reliquiæ sunt in Visitatione recognoscendæ, quia ut plurimum de illarum identitate non constat, & nulla afferatur probatio: idèque si incertæ sint, permitti non debet, quod exponantur venerationi fidelium, nisi permixtæ essent cum certis, vel essent valdè antiquæ, *Nicol. lucubr. Can. lib. 3. tit. 45. post num. 4. vers. nec offendi.*

38. Custodia autem Reliquiarum debet esse pænes Ecclesiasticos, quorum sunt partes, Sanctorum pignora fidelibus spectanda, & veneranda exhibere, *Fernand. Anicien. disq. Cleric. lib. 1. c. 9. art. 1. §. 1. nec laici sese in his ingerere possunt, c. 2. de judic. ubi glof. & DD.*

39. Sunt nihilominus Laici capaces juris retinendi unam, vel alteram ex clavibus depositi Reliquiarum pro custodia, quia cum sit actus ministerialis, nulla juris repugnantia intercedit, quin possint hoc jus habere, *Andreol. controver. 381. per tot. Barbof. in Sum. dec. Apostol. collect. 646. n. 9. Card. de Luc. Miscellan. disc. 35. & nuper declaravit Sac. Congr. Episc. in Civitatis Castellanae 6. Aprilis 1696. referente Eminentiss. Card. de Abdua.*

40. At censuram hanc conclusionem veram esse, ubi Laici ex consuetudine, vel alio justo titulo præcedente, puta consensu Rectoris Ecclesiæ reperiuntur in possessione Clavem retinendi: ac etiam in casu, quo Laici vellent Ecclesiæ Reliquiam aliquam insignem donare, aut Cappellam ex integro pro custodiendis Reliquiis construere cum reservatione juris clavem habendi: in his terminis procedunt Auctoritates mox allegatæ. Verùm si Laici in præteritum nunquam cla-

clavem retinissent, sed illam consequi prætenderent, ex quo sint Ecclesiæ Benefactores, vel Patroni, qui in fundatione tale jus sibi, nec non suis reservassent, vel demum quia agatur de Reliquia Sancti Protectoris loci, & pro honorificentia Magistratus Laici clavem peterent; tunc invito Rectore Ecclesiæ non possent hanc prærogativam, seu honorem prætere: quia Ecclesiarum Ministri, ubi non reperitur inducta, non coguntur servitutem in rebus Ecclesiasticis recipere sine mandato Apostolico; ne quæ sunt meræ facultatis, necessitatis fiant.

41. Immo nec volens posset Rector Ecclesiæ consentire; quia ex tali concessione læditur libertas Ecclesiæ, & servitus ei imponitur, qua astringitur, ut non possit Sacras Reliquias ostendere, nec venerationi fidelium exponere, absque Laicorum clavem retinentium assensu, & beneplacito, quod est reprehensione dignum, ut ait citatus Fernand. Ancien. lib. 1. cap. 10. art. 2. §. ultimo.

42. Qui enim habet jus retinendi clavem, habet jus ad aperiendum, Rot. post Postb. decis. 115. n. 8. & decis. 546. n. 4. & qui dat claves, quæ sunt pars rei, dat res ipsas, ut dicit Ricc. prax. For. Ecclesiast. part. 3. resol. 59. num. 1.

43. Dubium hinc oritur (de quo disputatum vidi in una Veltiernen.) an accedente consensu, & licentia Episcopi, sive mandatum, teneatur Rector Ecclesiæ, Laicos ad consortium custodiæ Reliquiarum admittere, & clavem unam illis concedere. Et pro affirmativa stat Card. de Luc. dicto disc. 35. in miscell. præsertim si agatur de Reliquiis retentis in Ecclesia Cathedrali, cujus Episcopus est Rector, & sponsus, ut ipse dicit num. 8. & etiam quia jus retinendi clavem, sive custodiam Reliquiarum non sit concessio spiritualis, sed temporalis, spiritualitati adnexa, in qua sufficiat licentia Episcopi.

44. Sed in contrarium urgent sequentia. Primò, quod constitutio servitutis, sive realis, sive personalis in rebus Ecclesiasticis alienari prohibitis, est species alienationis, quæ imponi non potest absque solemnitatibus requisitis, l. ultima C.

Monacensis Form. Pars I.

de reb. alien. vel non. Ventrigl. prax. p. 1. adnot. 1. §. 2. n. 17. Passer. de stat. hom. to. 1. qu. 185. art. 7. n. 303. Cum igitur Reliquie Ecclesiæ præsertim insignes alienari non possint absque beneplacito Apostolico, Passerin. de stat. hom. tom. 1. qu. 185. art. 7. à n. 416. ad 422. sequitur quod non possit super illis servitus imponi sola auctoritate Episcopi, qui Ecclesiam antea liberam, subjectam reddere nequit, Rot. cor. Duno. Sen. decis. 171. n. 5.

45. Secundò, quod Episcopus non est Dominus, sed Procurator, & ideo Ecclesiæ conditionem meliorem, non autem deteriore facere potest, Text. est in cap. 2. de donat. & nomen Sponsi, quem ei tribuit Card. de Luc. datur metaphoricè, & analogicè, non autem universaliter: Et proinde cum facultas retinendi clavem rerum Ecclesiæ, involvat jurium dismembrationem, ut dixit Rot. coram Merlin. decis. 728. n. 8. & 12. non poterit Episcopus licite concedere.

46. Tertio, quod Episcopus curam, & custodiam rerum Ecclesiarum Laicis demandare non debet, c. Indicatum 89. dist. nec jura Rectoris Ecclesiæ eo invito ad alienos transferre, c. fin. 12. q. 1. ubi glos. c. Sine except. 12. q. 2. Host. aliique Canonistæ in c. de Xenodochiis de Religios. dom.

47. Ex quibus juris principiis regula constitui poterit, quod si Episcopus ex justa, & rationabili causa Laicis clavem Reliquiarum concedat, licite, & valide possit hoc facere, ac Rectorem Ecclesiæ compellere, ut eos in consortium pro custodia admittat: Sicut enim Laico erigenti Beneficium, vel Capellam, potest jus præsentandi Rectorem, vel Sepulchri respectivè, quod est spiritualitati annexum, reservare, ita alicui Benefactori insigni, & de recenti, aut aliàs de Ecclesia, in qua Reliquiæ servantur, valde ex noviter concessis, & elargitis benemerito, jus retinendi clavem pro custodia nomine Ecclesiæ tribuere.

48. Si verò absoluto arbitrio, nulla causa, nec laudabili motivo concurrente, clavem Laico tradi mandaret, tunc nec licite, nec valide, sed spoliativè concederet, & Rector Ecclesiæ, sive Capitulum Cathedralis factò Episcopi justè

I 3 sese

sefe opponere posset, immò & deberet; ut bene hoc probat Abb. in cap. dilecti filii de major. & obed. num. 3. ibi --- Nota hec ultimum, quod etiam Prælato invito potest Capitulum obviare præjudicio ipsius Ecclesie, & per hoc dicit Innoc. quod si ex facto Episcopi aliquod præjudicium potest generari Ecclesie, potest Capitulum contradicere, seu appellare ex hoc quia jura, & Dignitates Ecclesie possidentur per Episcopum, & Capitulum (& nota bene hoc dictum) licet Episcopus sit Caput, & idem probat Zecch. de Republ. Ecclesiast. tit. de Prælat. in gener. cap. 1. num. 8.

49 Reliquiæ autem, quæ ex donatione proveniunt Laicorum, quarum claves, vel unam ipsi retinent, & expensas pro earumdem ornatu subministrant, visitantur ab Ordinario, quamvis retineantur, & custodiantur in Ecclesiis Regularium, Sacr. Congr. Concil. in Firmana 5. Junii 1700.

50 L'INVENTARIO. Omnes Ecclesie, & Beneficiati, & præsertim Capitulum Cathedralis, tenentur conficere, & habere Inventarium rerum omnium, ut sua Constitutione sancivit Sixtus V. quam refert Quarant. in Summ. Bullar. verb. Archivium. Ideoque Episcopus in Visitatione, ubi non adesse reperiatur, præfixo congruo termino, omninò confici mandet, & exemplaria authentica ad Cancellariam Episcopalem transmitti decernat.

51 AMMINISTRAREMO LA PAROLA DI DIO. Tenetur Episcopus in Visitatione prædicare Verbum Dei, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, aut sublimitate sermonis, sed in veritate, & ostensione Spiritus, rudes in lege Domini edocendo, aliàs nisi legitima causa excusetur, ipsum peccare mortaliter, ex Cajetano, & Genuensi firmat Gavant. in manual. Episc. verb. Visitatio n. 36. Sunt enim de hoc Textus aperti in cap. Placuit 10. quæst. 1. & cap. 1. §. Sanè de Cens. in 6. quibus nullibi apparet fuisse derogatum, neque dispensatum, & est etiam doctrina Abbat. in cap. Inter cætera n. 1. de offic. Ordin. quem sequitur Piafec. præx. Episc. part. 2. c. 2. art. 1. n. 4. Quomodo autem se excusent coram Deo tot

Episcopi, qui nihil profus curant de hoc in visitando, ipse Deus scit: sed de hoc plenius dicam in Appendice.

52 LE FONDATIONI. Debet Episcopus in Visitatione recognoscere, an Societates Laicorum, quæ Sacco utuntur, & quæ ubique in Pagis, & locis Diocesis inveniuntur, fuerint legitime auctoritate Ordinaria Episcopi erectæ: quia non semel accidit, quod tales Sodalitates (ut plurimum hominum rudium, & infimæ conditionis repletæ) absque ulla Superioris Ecclesiastici licentia, & facultate reperiuntur introductæ sine lege, & sine statuto: ad hoc ut ad formam præscriptam à Constitutione Clem. VIII. impressa in Bullar. tom. 3. & in ordine la 115. reducantur. Et quatenus Statuta ab eodem approbata (si ab Antecessore approbata non fuerint) præfixo eisdem termino, conficere, & respectivè observare renuant, aut negligant, illas abolere, & extinguere non dubitet, Franc. de Eccles. Cathedral. cap. 25. num. 51.

53. Cum etenim hujusmodi Laicorum Sodalitates fuerint introductæ in Ecclesia, ut aliquod pietatis institutum amplectantur, ut in Fraternali Charitatis vinculo copulatæ officia Religionis obirent, & piis operibus incumbentes, æmularentur charismata meliora: Quando hæc non adimplent, nec adimplere nolunt, cessat finis permissionis, & non erit amplius Collegium pro fovenda Religione, sed lucri, & quæstus causa congregatum, quod non erit tollerandum, tamquam otio torpentem, & requisita d. Bullæ Clem. VIII. non habentem.

54 Redditus autem, bonaque illarum, quæ ut plurimum inutilibus, & voluptuosis expensis consumpta, vel inscitia Officialium distracta, aut malitia, & dolo usurpata inveniuntur, & destinata non sunt ad certum aliquem pium usum, puta, ut pueri nutriantur, aut infirmi alantur, Episcopus sua ordinaria auctoritate alteri loco pio applicabit, ut per Text. in cap. In Canonibus 16. quæst. 1. . . firmat Frances de Eccles. Cathedral. cap. 25. num. 442. ubi dat concordantes.

95 **L'INDULGENZE**. Indulgentiæ, quæ evulgantur, sæpè contingit, quod non sint veræ, vel expiratæ, revocatæ, vel subreptitiæ, extortæ, aut demum Sodalitatibus non legitimè erectis, neque canonicè aggregatis concessæ reperiantur; Propterea Episcopus debet in Visitatione illas recognoscere, erroresque, & abusus, si quos inveniat apud rudes, depellere: Necnon inquirere an occasione publicationis Indulgentiarum fiant quæritus illiciti; ne quæ sanctè fidelibus dispensanda sunt, prava aliqua corruptela inficiantur, ut monet *Sac. Conc. Trid. in Decreto de Indulgentiis*.

96 **I LIBRI DELL' ENTRATE**. Quod Episcopus non solum in actu Visitationis, sed alio quocumque tempore cogere possit Administratores quoscumque ad exhibendum libros, jam dixi in tit. 1. *Adnot. ad formula 14.*

97 **ESTRAJUDICIALE, E PATERNALE**. Hæc clausula apponitur ad ostendendum, & declarandum, quod Episcopus non jubet, neque præcipit sub Censura, aliavè pœna, ut revelentur secreta delicta, quia hoc facere non potest in Edictis præparatoriis ad Visitationem, prout prohibent Decreta relata à Barbol. in *Sum. decis. Apostol. verb. Visitatio num. 4. & 5.* Sed hortatur in Domino, ut velint Christiana Charitate ducti, pericula animarum ipsi patefacere, ad hoc ut paternaliter possit providere per viam fori pœnitentialis potius, quàm contentiosi, ut monet *Piasec. prax. Episc. p. 2. cap. 3. art. 8. n. 8. tit. de Visit. quorumcumque exempt.*

98 Et hinc est, quod in Visitatione non debet inquiri in specie super delictis Rectoris, sive Parochi, sed tantum de statu generali Ecclesiæ, nulla servata forma judicii, neque ullo juramento delato examinandis, ad formam *cap. Romana S. Sanè de Cons. in 6.* & prout mandat Decretum *Sac. Cong. Concil. per extensum* relatum à *Piasec. loc. cit. num. 6.* Quia puniendi finis in Visitatione non intenditur, sed corrigendi, & salutare pœnitentias injungendi.

99 Præterea curet Episcopus, quod Secretarius, sive Cancellarius Visitatio-

nis omnia referat in scriptis; quia libri, in quibus adnotantur provisiones, mandata, & Decreta Visitationis, plenè probant, ut firmant *Rot. coram Dunoz. Jun. decis. 61. n. 6. Panimol. dec. 10. num. 12. & alii plena manu congesti à Romaguer. ad Synod. Gerund. lib. 1. tit. 1. cap. 6. n. 6.* Non tamen probant juspatronatus, ut dicit *Januen. prax. cap. 63. num. 18.*

Edictis Indictionis Synodi.

FORMULA III.

SUMMARIUM.

- 1 Episcopi in tertio Præsulatus anno congruenter deberent Synodum congregare.
- 2 Synodus non est vocanda, nisi prius expleta fuerit Visitatio generalis Diœcesis.
- 3 Synodo interesse debent Presbyteri, & Clerici.
- 4 Superiores Regulares parvorum Conventuum subjectorum Ordinario tenentur interesse Synodo.
- 5 Capitulum Cathedralis debet nominatim ad Synodum invitari.
Episcopus in convocatione Synodi non tenetur consilium Capituli requirere, nec in aliis actibus præparatoriis; ibid.
- 6 Laici ad Synodum possunt invitari, si Episcopo videatur.
- 7 Synodus potest congregari etiam extra Ecclesiam.
- 8 Qui tenentur Synodo interesse, debent personaliter accedere non per substitutos, nisi essent exempti, qui ratione Ecclesiæ Curatæ satisfaciunt mittendo Curatos, seu Cappellanos, per quos Cura exercetur.
- 9 Episcopus debet in publicatione Decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, licet sequi non teneatur, aliàs nulliter agit.
- 10 Quomodo sit requirendus consensus Capituli.
- 11 Requisitio consilii Capituli facta per Edictum sufficit ad sustinendum validitatem Synodi, & n. 12.